

פרסום עיתי, עורך: ד"ר רז צימט

קולות המיעוטים: הבחירות לנשיאות והמיעוטים האתניים-לשוניים באיראן

מערכת הבחירות לנשיאות מעוררת מחדש את שאלת המדיניות הממשלתית כלפי המיעוטים האתניים-לשוניים המהווים קרוב למחצית מאוכלוסיית איראן. בני המיעוטים רואים במערכת הבחירות הזדמנות לשוב ולהעלות את דרישותיהם לשינוי במדיניות הממשלתית כנגדם ואילו חלק מהמועמדים מבקשים לגייס את תמיכת המיעוטים באמצעות פיזור הבטחות לשיפור במצבם ובזכויותיהם.

בעבר נטו נציגי הזרם הרפורמיסטי בפוליטיקה לבטא גישה אוהדת יותר ביחס לדרישות המיעוטים בעוד שהימין השמרני העדיף בדרך כלל לשמר את הסטאטוס-קוו. גישתם האוהדת יחסית של הרפורמיסטיים כלפי המיעוטים הביאה בשתי מערכות הבחירות האחרונות לנשיאות לשיעורי תמיכה גבוהים יותר במועמדים רפורמיסטיים ביחס למועמדים שמרנים במחוזות המאוכלסים על-ידי בני מיעוטים.

בשלב זה של מערכת הבחירות לנשיאות בולטים שני מועמדים בגישתם הליברלית יחסית כלפי המיעוטים: מחמד-באקר קאליבאף ומחסן רזאא'י. קאליבאף הבטיח לשלב את נציגי המיעוטים בממשלתו אם ייבחר כנשיא ואילו רזאא'י הצהיר, כי בכוונתו לממש את סעיף 15 בחוקה המאפשר לבני מיעוטים ללמוד בשפת אימם במוסדות החינוך. גם מועמדים נוספים מנסים לגייס תמיכה במחוזות המאוכלסים על-ידי מיעוטים, אך לא הביעו עד כה מחויבות לשינוי המדיניות הממשלתית ביחס למיעוטים.

הרגישות שמעוררת שאלת המיעוטים מחייבת את המועמדים לגלות משנה זהירות בהתייחסותם לנושא, שעלולה להיות מנוצלת לרעה על-ידי יריביהם על מנת להאשימם בעידוד בדלנות אתנית. זאת ועוד, קיים ספק רב אם החשש מצד המשטר מפני גילויי בדלנות אתנית יאפשר לנשיא הבא לקדם שינוי משמעותי במדיניות האפליה הנהוגה כיום כלפי המיעוטים, תהא אשר תהא גישתו בסוגיה זו.

רגישותה של בעיית המיעוטים באיראן

בסוף חודש אפריל הסירה סוכנות הידיעות מהר (Mehr) ידיעה שפרסמה קודם לכן בנוגע להצהרה שמסר מסעוד פזשכיאן (Mas'oud Pezeshkian), שר הבריאות לשעבר בממשלת מחמד ח'אתמי, בריאיון עיתונאי. בריאיון הצהיר פזשכיאן, פוליטיקאי רפורמיסטי ממוצא אזרי שמועמדותו בבחירות לנשיאות נפסלה על-ידי "מועצת שומרי החוקה", כי בכוונתו להצביע ל"מועמד דובר אזרית" (<http://www.iranpressnews.com/source/147184.htm>)

ב-25 במאי דיווחו אמצעי תקשורת המזוהים עם מחסן רזאאי (Mohsen Rezaei), מזכיר המועצה לקביעת האינטרס של המשטר ואחד המועמדים בבחירות לנשיאות, כי שני קטעים מדברים, שנשא רזאאי' במהלך שידור בחירות בערוץ הראשון של הטלוויזיה האיראנית, צונזרו על-ידי רשות השידור. באחד הקטעים התייחס המועמד לאפליה הקיימת בין מחוזות שונים ברחבי איראן (<http://www.entekhab.ir/fa/news/113137>). גם הצהרה זו צונזרה, ככל הנראה, על רקע הרגישות המיוחדת לסוגיות הקשורות במישרין או בעקיפין לבעיית המיעוטים האתניים באיראן ולאפליה הנהוגה כלפיהם.

סוגיית המיעוטים האתניים-לשוניים מעוררת מזה שנים רגישות רבה באיראן. רגישות זו באה לידי ביטוי, למשל, במערכת הבחירות הקודמת לנשיאות בשנת 2009 כאשר תומכי הנשיא אחמדינז'אד ניצלו בדיחה עדתית, שסיפר הנשיא לשעבר מחמד ח'אתמי, כדי לפגוע במועמד הרפורמיסטי, מיר-חסיין מוסוי (Mir-Hossein Mousavi). בסרטון וידאו קצר שהופץ ברשת תועד ח'אתמי כשהוא מספר בדיחה הלועגת לאזרים במהלך פגישה עם מקורבים בשנת 2003. הפצת הסרטון ברשת עוררה סערה בקרב אזרחים ממוצא אזרי ונוצלה על-ידי תומכי אחמדינז'אד כדי לנגח את מוסוי, שנתמך על-ידי ח'אתמי ושהינו אזרי בעצמו. תומכי מוסוי, לעומת זאת, האשימו את תומכי הנשיא, כי הפיצו את הסרטון הישן שבועיים בלבד לפני הבחירות וערב ביקורו של מוסוי בעיר תבריז על מנת לפגוע במעמדו בקרב האוכלוסייה האזרית המקומית.

המיעוטים האתניים בסבך הפוליטיקה האיראנית

בני המיעוטים האתניים מהווים כמעט מחצית מאוכלוסיית איראן. הם שוכנים בעיקר באיזורי הפריפריה ומקיפים את איראן מכל כיווניה: התורכים-האזרים בצפון-מערב, הכורדים במערב, הבאלוצ'ים בדרום-מזרח, התורכמנים בצפון-מזרח והערבים בח'וזסתאן. מאמצי השלטון המרכזי לשלב את הקהילות האתניות הרבות לכדי קהילה לאומית אחת לא פתר את בעיותיהן האמיתיות. בני המיעוטים האתניים נותרו מרוכזים באזורים נפרדים ולא זכו בגישה שווה למוקדי העוצמה והסמכות במדינה, למעט המיעוט האזרי שנציגיו הצליחו להשתלב באליטה השלטת.

אחרי המהפכה האסלאמית העלו המיעוטים האתניים, למעט האזרים, תביעות לאוטונומיה שנדחו על-ידי המשטר. בני המיעוטים חשים אפליה וקיפוח מצד השלטון המרכזי. אסטרטגיית הפיתוח הריכוזית

של איראן יצרה פערים סוציו-אקונומיים רחבים בין המרכז לפריפריה וחלוקה בלתי מאוזנת של משאבי המדינה. כמו כן מונעים השלטונות מבני המיעוטים ללמוד בבתי הספר שלהם בשפת אמם וזאת בניגוד לסעיף 15 בחוקה האיראנית.

בשנים האחרונות גברו הטענות מצד נציגי המיעוטים בנוגע להחרפת האפליה הממשלתית כנגדם והם אף פנו לארגונים בינלאומיים ולארגוני זכויות אדם במטרה ליצור לחץ שיביא לשינוי במדיניות הממשלתית כנגדם. טענות אלה נדחו על-ידי הממשלה והנשיא אחמדינז'אד אף הצהיר בפגישה עם עובדי ממשלה, שהתקיימה בחודש אפריל 2013 במחוז ח'וזסתאן המאוכלס בעיקר על-ידי בני המיעוט הערבי, כי לא קיימת באיראן כל אפליה על רקע גזעי (מהר, 22 באפריל 2013).

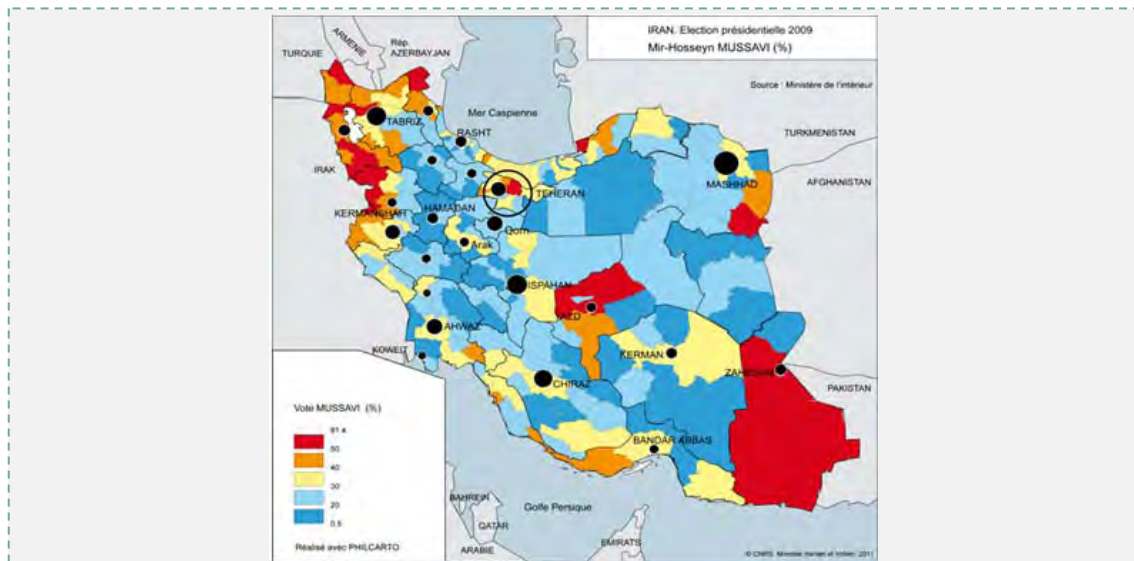
נציגי הזרם הרפורמיסטי בפוליטיקה האיראנית נטו בעבר לבטא גישה אוהדת יותר ביחס לדרישת המיעוטים לשנות את המדיניות הממשלתית כלפיהם בעוד שהימין השמרני העדיף בדרך כלל לשמר את הסטאטוס-קוו. הנשיא ח'אתמי קידם בתקופת כהונתו (1997-2005) מדיניות שנועדה להגביר את השתלבותם של בני המיעוטים במוסדות המדינה. במערכת הבחירות הקודמת הדגיש מועמד האופוזיציה הרפורמיסטית, מיר-חסין מוסוי, במספר הזדמנויות את תמיכתו במתן זכויות שוות לבני המיעוטים ואת מחויבותו לפעול למימוש סעיף 15 בחוקה. בהופעותיו הציבוריות במחוזות המאוכלסים על-ידי רוב אזרי הוא אף נשא חלק מנאומיו בשפה התורכית-אזרית.

לנוכח הגישה האוהדת יחסית מצד הרפורמיסטיים כלפי המיעוטים האתניים זכו מועמדים רפורמיסטיים בשתי מערכות הבחירות האחרונות (2005 ו-2009) לשיעורי תמיכה גבוהים יותר מאשר מועמדים שמרנים במחוזות המאוכלסים על-ידי בני המיעוטים. בסיבוב הראשון בבחירות 2005 זכה המועמד הרפורמיסטי, מצטפא מעין (Mostafa Mo'in), לשיעור התמיכה הגבוה ביותר מבין שבעת המועמדים במחוז סיסתאן-בלוצ'יסתאן המאוכלס בעיקר על-ידי בני המיעוט הבלוצ'י. המועמד הרפורמיסטי, מחסן מהר-עליזאדה (Mohsen Mehr-Alizadeh), שהינו ממוצא אזרי, הגיע למקום הראשון בשלושת המחוזות המאוכלסים על-ידי אזרים בצפון-מערב המדינה. גם במחוזות המאוכלסים על-ידי בני המיעוט הכורדי והערבי הגיע מועמד רפורמיסטי, מהדי כרובי (Mehdi Karoubi) למקום הראשון.

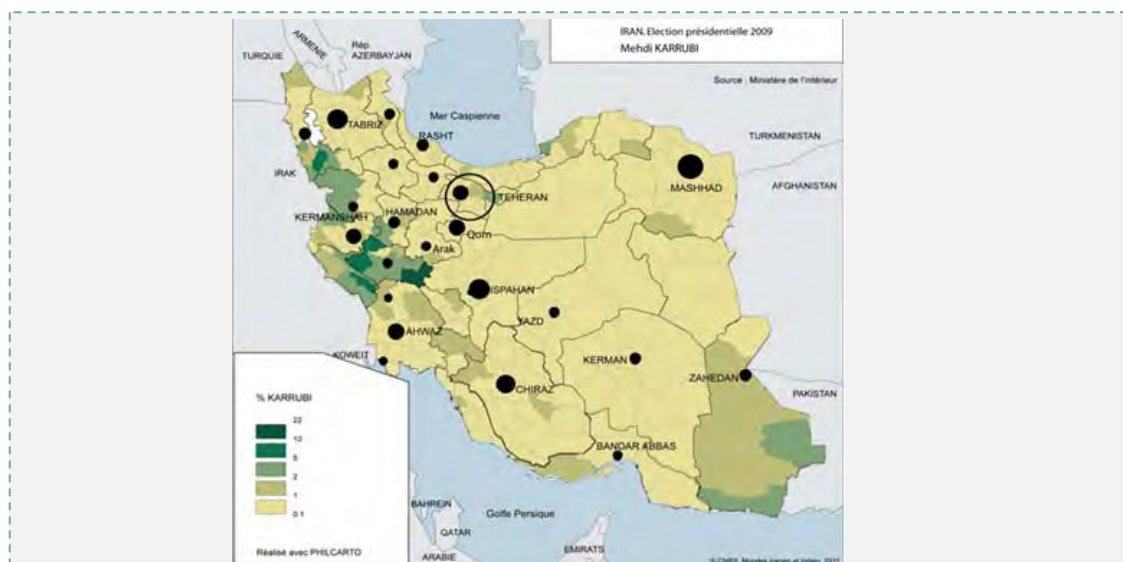

מתוך: <http://www.irancarto.cnrs.fr>

גם בבחירות 2009 זכו שני המועמדים הרפורמיסטיים, מיר-חסין מוסוי ומהדי כרובי, לשיעורי תמיכה גבוהים יותר במחוזות המאוכלסים על-ידי בני מיעוטים.

שיעורי תמיכה במיר-חסין מוסוי בבחירות 2009, מתוך: www.irancarto.cnrs.fr

שיעורי תמיכה במהדי כרובי בבחירות 2009, מתוך: www.irancarto.cnrs.fr

עמדות המועמדים בבחירות 2013 כלפי המיעוטים

מערכת הבחירות לנשיאות עוררה מחדש את שאלת המדיניות הממשלתית כלפי המיעוטים האתניים באיראן. בני המיעוטים רואים במערכת הבחירות הזדמנות לשוב ולהעלות את דרישותיהם לשינוי המדיניות הממשלתית כלפיהם ואילו חלק מהמועמדים מבקשים לגייס את תמיכת המיעוטים באמצעות פיזור הבטחות לשיפור במצבם ובזכויותיהם. בשלב זה של מערכת הבחירות לנשיאות איראן מתבלטים שני מועמדים בגישתם הליברלית יחסית ביחס לבני המיעוטים האתניים ולדרישתם לשיפור יחסה של הממשלה כלפיהם: ראש עיריית טהראן, מחמד-באקר קאליבאף ומזכיר המועצה לקביעת האינטרס של המשטר, מחסן רזאא'י.

בביקור, שקיים קאליבאף בראשית מערכת הבחירות במחוז כורדיסטאן שבצפון-מערב המדינה, ציין ראש עיריית טהראן כי כאשר שימש כמפקד כוחות ביטחון הפנים (1999-2005) הקפיד לשלב סונים כמפקדי יחידות במשטרת איראן. במהלך הביקור נפגש קאליבאף עם איש הדת הסוני, חאג' מאמוסתא חסאם אלדין מג'תהדי (Hajj Mamosta Hussamaadin Mujtahedi), נציג מחוז כורדיסטאן ב"מועצת המומחים", שהביע את תמיכתו הפוליטית במועמדותו לנשיאות.

(<http://shafaf.ir/fa/print/186145>)

קאליבאף בביקור בסנגדג', כורדיסטאן, www.fardanews.com/fa/news/263070

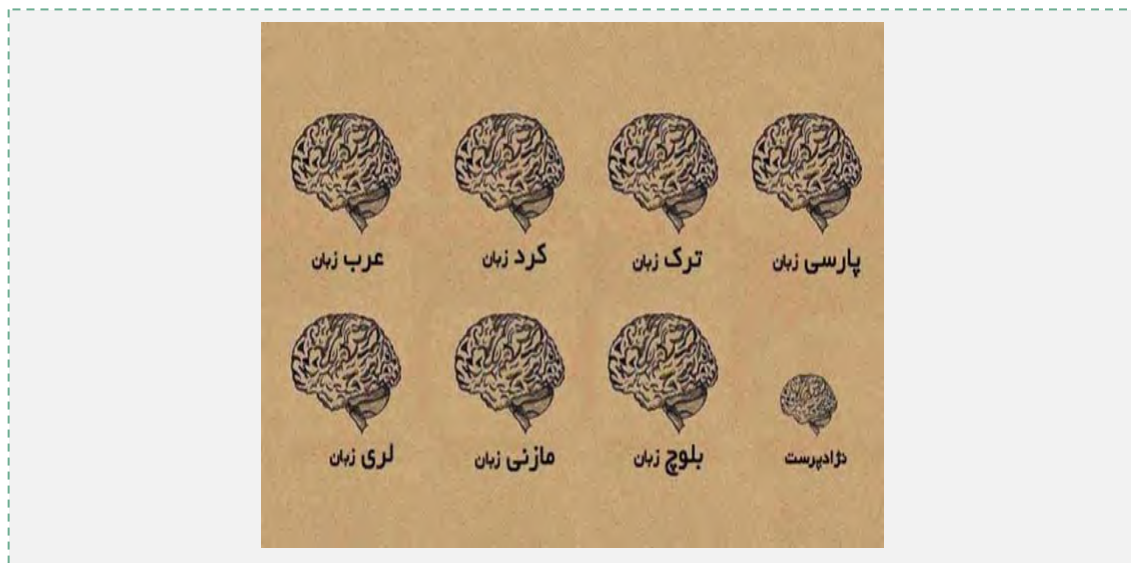
לאחרונה קיים קאליבאף ביקור במחוז ח'וזסתאן במהלכו הבטיח לשלב את נציגי כלל המיעוטים האתניים בממשלתו אם ייבחר כנשיא. בפגישה עם ראשי שבטים ערבים במחוז הצהיר קאליבאף, כי אף על-פי שהוא עצמו נולד בעיר משהד, הרי שכאשר נלחם בח'וזסתאן במהלך מלחמת איראן-עיראק הוא נולד מחדש וזהותו עוצבה ברוח תושביו הערבים של המחוז. הוא סיפר כיצד נלחם במהלך כל ימי המלחמה לצד בני השבטים הערבים המתגוררים במחוז והיה עד לגבורתם ולמסירותם לאסלאם ולארצם. התושבים הערבים הוכיחו, לדבריו, כי השפה והשיוך האתני-לאומי אינם חשובים. (<http://www.yjc.ir/fa/news/4396010>).

מחסן רזאא'י הצהיר, אף הוא, על כוונתו לפעול למען המיעוטים האתניים. רזאא'י, שנולד במחוז ח'וזסתאן, משתייך בעצמו למיעוט אתני-לשוני, המיעוט הלורי-בח'תיארי. בבחירות 2009, שגם בהן התמודד רזאא'י, העלה מפקד משמרות המהפכה לשעבר את בעיית המיעוטים האתניים באיראן וערך מספר ביקורים במחוזות בהם מרוכזים בני מיעוטים.

רזאא'י בחר לפתוח את מסע הבחירות הנוכחי שלו במחוז סיסתאן-בלוצ'יסתאן. במהלך ביקורו במחוז הצהיר רזאא'י, כי איראן אינה רק טהראן והדגיש את הצורך לפתח את כלל המחוזות במדינה. הוא ציין, כי אם ייבחר כנשיא ישים בראש סדר העדיפויות את פיתוח האיזורים הנחשלים במדינה וכי זו הסיבה שבחר להתחיל את מסע הבחירות שלו במחוז סיסתאן-בלוצ'יסתאן הסובל ממצוקת עוני ואבטלה חריפה במיוחד. (<http://www.tabnak.ir/fa/news/321170>).

רזאא'י לא הסתפק בהבטחה לפתח את כלל המחוזות באיראן והצהיר לאחרונה, כי בכוונתו לממש את סעיף 15 בחוקה בנוגע לזכותם של בני המיעוטים ללמוד בשפת אמם במוסדות החינוך. הוא ציין, כי אין סיבה לחשוש משימוש בשפות השונות המדוברות באיראן באוניברסיטאות. רזאא'י הדגיש, כי הוא מכיר בתרבותם ובלשונותיהם של בני המיעוטים וכי אין כל סיבה להקריב את התרבויות המקומיות לטובת התרבות הלאומית הכלל-איראנית. (www.asriran.com/fa/news/275981).

בעקבות דברים אלה פרסם האתר תאבנאק (Tabnak) המזוהה עם רזאא'י מאמר, שעסק באפליה הנהוגה כלפי בני המיעוטים בנוגע לזכותם להשתמש בשפת אמם במערכת החינוך. האתר הדגיש כי המיעוטים האתניים תרמו להתפתחותה הספרותית והלשונית של איראן והלין על כך שבשנים האחרונות הטילו השלטונות מגבלות המנוגדות לחוקה ואוסרות על שימוש בשפות המקומיות באזורים המאוכלסים על-ידי בני מיעוטים. כך, למשל, הפיצה מחלקת החינוך במחוז כרמאנשאה (Kermanshah) איגרת, שבה אסרה על המורים במחוז המאוכלס על-ידי בני המיעוט הכורדי להשתמש בשפה הכורדית לצרכי הוראה במוסדות החינוך. תאבנאק שיבח את רזאא'י על כך שהעלה את סוגיית זכותם של המיעוטים ללמד בשפתם במסגרת מסע הבחירות שלו. העלאת הנושא הפיחה, לדברי האתר, תקווה בקרב המיעוטים שבעתיד יתאפשר להם להשתמש בשפתם במערכת החינוך (<http://www.tabnak.ir/fa/news/321934>).

"איראנים מכל הגזעים שווים זה לזה": מתחת לתמונות הרגילות נכתב: דוברי פרסית, דוברי תורכית, דוברי כורדית, דוברי ערבית, דוברי בלוצ'ית, דוברי מזנדראנית, דוברי לורית. מתחת לתמונה הקטנה נכתב: גזענים. מתוך דף הפייסבוק של תומכי רזאא'י, <https://www.facebook.com/drmohsenrezayi?ref=stream>

גם מועמדים נוספים בבחירות מנסים לגייס תמיכה במחוזות המאוכלסים על-ידי מיעוטים אתניים-לשוניים, אם כי לא השמיעו עד כה הצהרות המעידות על כוונתם לפעול לשינוי הסטטוס-קוו בנוגע למדיניות הנהוגה כלפי המיעוטים. יועצו של המנהיג העליון לעניינים בינלאומיים, עלי-אכבר ולאיתי (-Ali Akbar Velayati), המתמודד בבחירות מטעם השמרנים, ביקר לאחרונה במחוז ח'וזסתאן ונפגש עם נציגי השבטים הערבים, שאף שוחחו עימו בערבית. כמו כן נפגש ולאיתי עם אנשי דת סונים המתגוררים במחוז (<http://www.meliyat.com/fa/news/35811>).

מתוך: www.velayati.ir

גם מזכיר "המועצה העליונה לביטחון לאומי", סעיד ג'לילי, המתמודד מטעם "חזית העמידה האיתנה" המזוהה עם הימין השמרני הרדיקלי, מקיים במסגרת מערכת הבחירות שלו פעילות נרחבת במחוזות בהם מתגוררים בני המיעוטים, כגון: סיסטאן-בלוצ'יסטאן. עם זאת, פעילותו במחוזות אלה מבטאת את מאמציו להרחיב את בסיס התמיכה שלו באיזורי הפריפריה, שבהם קיים ייצוג גדול יותר לאוכלוסיות חלשות יחסית, ולא דווקא גישה ליברלית ביחס למיעוטים האתניים-לשוניים המתגוררים באיזורים אלה. מבין שמונת המועמדים בבחירות בולט לכאורה לשלילה מבחינת יחסו למיעוטים האתניים מחמד ע'רזי (Mohammad Gharazi), ששימש כשר הנפט בממשלת מיר-חסין מוסוי (1985-1981). על-פי ביוגרפיה שהתפרסמה באתר ה-BBC בפרסית שימש ע'רזי לאחר המהפכה האסלאמית כמושל מחוזות כורדיסטאן וח'וזסתאן והיה מבין המעורבים המרכזיים בדיכוי מתנגדי המשטר במחוזות אלה. לטענת מתנגדי המשטר, נחשב ע'רזי בתקופה זו לאחד המתנגדים המרכזיים לתנועות שפעלו בקרב הכורדים והערבים בדרישה לקידום זכויותיהם הלאומיות

www.bbc.co.uk/persian/iran/2013/05/130525_l12_ir92_election_candidates_profile.sht (ml)

במקביל לפעילותם של המועמדים לנשיאות מנצלים גם נציגי המיעוטים את מערכת הבחירות כדי להעלות את דרישותיהם. כך, למשל, הצהיר לאחרונה חסן אמיני (Hasan Amini), המשמש כשופט שרעי בכורדיסטאן האיראנית, כי מועמדים שיכללו את דרישותיהם הלאומיות והדתיות של המיעוטים במצע הבחירות שלהם יזכו בתמיכת הסונים ובני המיעוטים (www.rahesabz.net/story/70410). לנוכח שיעורם הגבוה באוכלוסיה צפויים המועמדים בבחירות לנשיאות להמשיך במאמצייהם לגייס תמיכה בקרב המיעוטים האתניים-לשוניים במסגרת מסע הבחירות שלהם. הרגישות הרבה שמעוררת סוגיית המיעוטים מחייבת אותם, עם זאת, לגלות משנה זהירות בהתייחסותם לנושא, שעלולה להיות מנוצלת לרעה על-ידי יריביהם הפוליטיים על מנת להאשימם בעידוד חתרנות ובדלנות אתנית. זאת ועוד, קיים ספק רב אם החשש מצד המשטר מפני גילויי בדלנות בקרב המיעוטים יאפשר לנשיא הבא

לקדם שינוי משמעותי במדיניות האפליה הנהוגה כיום כלפי המיעוטים האתניים-לשוניים באיראן, תהא
אשר תהא גישתו בסוגיה זו.